

راهبردهای به کارگیری گواهی سپرده نفتی

محمدصادق جاودان^۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی ماهیت و چگونگی عملکرد گواهی سپرده نفتی در ایران با روش پژوهش تحلیلی و کتابخانه‌ای است. عرضه اوراق گواهی سپرده نفتی در بورس اوراق بهادار از تاریخ ۲۲ اسفند ۱۴۰۱ آغاز شده که دارای مزایای متعددی برای شرکت ملی نفت و فعالان بازار سرمایه است که سبب توجیه‌پذیری انتشار آن می‌شود. از مزایای بسیار این گواهی می‌توان به مزایای خاص اقتصادی به دلیل راهبردی بودن محصولات حوزه انرژی، استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی ذی‌نفع، بررسی مباحث بازرگانی و تحویل به صورت موازی، اثرپذیری قیمت‌گذاری از بازار بورس، قیمت‌گذاری درست و حرفه‌ای، معاملات واقعی فعالان در قالب سازوکار بازار، ابزار پوشش ریسک تورم (دارایی شناور)، حمایت ملموس و قانونی، ابزار توثیق و تضمین، ابزار فروش و توسعه بازار و ابزار تهاثر اشاره کرد. ویژگی مهمی که در این گواهی سپرده نفتی وجود دارد، قیمت‌گذاری دلاری با تسویه ریالی در نرخ سامانه سناست. این ویژگی باعث می‌شود نقدینگی مازاد در جامعه که به سمت بازارهای نامولد و دارایی مانند ارز، طلا و مسکن رفته است، به سمت بازارهای حقیقی و مولد یعنی «نفت و گاز» هدایت شود. به لحاظ ماهیت فقهی با توجه به اینکه نفت جزو انفال و متعلق به امام‌المسلمین است، باید بررسی بیشتری صورت گیرد که در این گزارش بدان پرداخته نشده است.

واژگان کلیدی: گواهی سپرده کالایی، گواهی سپرده نفتی، بورس انرژی، تأمین مالی.

مقدمه

نیز به واسطه افزایش هزینه‌های ناشی از افزایش نرخ ارز و سطح قیمت‌ها به ویژه برای تأمین سرمایه در گردش افزایش یافته است. در این شرایط، تأمین مالی از طریق انتشار اوراق در بازار سرمایه سازوکار مناسبی برای تأمین مالی و فروش کالایی دولت و بنگاه‌ها شمرده می‌شود.

در این گزارش تلاش می‌شود ضمن معرفی فرایند تأمین مالی از طریق اوراق مالی و مقایسه آن با تأمین مالی از طریق نظام بانکی، به تبیین گواهی سپرده نفتی به عنوان ابزار جدید معرفی شده در بورس انرژی توسط دولت سیزدهم پرداخته شود. همچنین، به مقایسه اوراق

یکی از راه‌های پیش روی دولت برای تأمین مالی، استفاده از ابزارهای موجود در بازار سرمایه است. انتشار سهام جدید و اوراق مالی دو ابزاری است که دولت و بنگاه‌ها برای تأمین مالی از بازار سرمایه استفاده می‌کنند. تأمین مالی از طریق انتشار اوراق مالی در سال‌های اخیر مورد توجه دولت و بنگاه‌ها در ایران قرار گرفته است. در حال حاضر با توجه به شرایط مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، تسهیلات‌دهی به دولت و بنگاه‌ها با دشواری صورت می‌گیرد و سبب عوارض اقتصادی فراوان می‌شود. از سوی دیگر، تقاضای دولت و بنگاه‌ها

مشارکت مدنی، جعاله، اجاره به شرط تملیک، مضاربه، فروش اقساطی و... طراحی شده است. به طور معمول، مدت زمان (سررسید) تسهیلات برای بنگاه‌ها کوتاه‌مدت (حداکثر یک سال) است و البته در سررسید می‌توانند امهال کنند.

انتشار اوراق بهادار در بازار سرمایه نیز ذیل عقود فقهی صورت می‌پذیرد. بانی اوراق (بنگاه متقاضی تأمین مالی) پس از تأیید انتشار اوراق توسط سازمان بورس و اوراق بهادار، ذیل عقد مورد استفاده، از طریق ناشر اوراق (نهاد واسط) دارایی‌های مبنای انتشار صکوک را به سرمایه‌گذاران منتقل می‌کند و در مقابل، منابع مالی سرمایه‌گذاران به بانی انتقال می‌یابد. اوراق پس از پذیره‌نویسی در بازار ثانویه معامله و در فواصل زمانی مشخص، سود اوراق پرداخت می‌شود. در نهایت، در سررسید، اصل و باقی‌مانده سود اوراق (آخرین کوپن اوراق) به دارندگان اوراق پرداخت می‌شود و دارایی‌های مبنای انتشار اوراق نیز توسط ناشر به بانی منتقل می‌شود. جدول زیر به ویژگی‌های تأمین مالی از طریق شبکه بانکی و بازار سرمایه اشاره می‌کند (دولت آبادی، صلواتیان، ۱۳۹۸).

سلف نفتی دولت قبل با گواهی سپرده نفتی و مزایای استفاده از این ابزار در اقتصاد ایران می‌پردازیم.

۱- نگاهی اجمالی به تأمین مالی از طریق بازار سرمایه و شبکه بانکی

اقتصاد ایران، اقتصادی بانک‌محور است. بر اساس گزارش‌های بانک مرکزی، بخش غالب (بیش از ۸۰ درصد) تأمین مالی در اقتصاد ایران از طریق نظام بانکی صورت می‌گیرد. با وجود این، در سال‌های اخیر تأمین مالی از طریق بازار سرمایه رشد خوبی داشته است. در این بخش به مقایسه تأمین مالی بنگاه‌ها از طریق بازار سرمایه و شبکه بانکی پرداخته می‌شود.^۱

۱-۱- مقایسه تأمین مالی از طریق بازار سرمایه و شبکه بانکی

بازار سرمایه و شبکه بانکی دو بازار مهم و رسمی برای تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی هستند. تأمین مالی از طریق شبکه بانکی در قالب تسهیلات، ذیل عقود مشخص فقهی صورت می‌پذیرد و طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا، عقود مشارکت حقوقی،

جدول ۱- مقایسه تأمین مالی شبکه بانکی و اوراق مالی اسلامی بازار سرمایه

ردیف	ویژگی	شبکه بانکی	بازار سرمایه
۱	مدت تأمین مالی	معمولاً کوتاه‌مدت (تا یک سال)	معمولاً بلندمدت (حدود ۴ سال)
۲	نرخ تأمین مالی	نرخ تسهیلات در حجم‌های بالا، معمولاً در مذاکره با بانک مشخص می‌شود	نرخ سود اسمی اوراق و هزینه‌های مربوط به متعهد پذیره‌نویسی و بازارگردان در مذاکره با شرکت تأمین سرمایه مشخص می‌شود
۳	زمان دستیابی به تأمین مالی	نسبتاً سریع	زمان بر و طولانی
۴	تعداد تأمین‌کنندگان مالی	تعداد کم (مخاطب بنگاه، بانک یا مؤسسه اعتباری است که تسهیلات پرداخت کرده است)	تعداد بسیار (مخاطب بنگاه، تمام دارندگان اوراق هستند که یا اوراق را در دوره پذیره‌نویسی خریده‌اند یا در بازار ثانویه خریداری کرده‌اند)
۵	ارکان تأمین مالی	تعداد کم ارکان (حداکثر ۶ رکن)	تعداد زیاد ارکان (حداقل ۱۰ رکن)
۶	نوع تأمین مالی	غیرمستقیم (از طریق بانک)	مستقیم (از دارندگان منابع مازاد مالی)
۷	میزان بوروکراسی	کم	زیاد

مأخذ: دولت آبادی، صلواتیان، ۱۳۹۸

1. <https://cbi.ir/showitem/17231.aspx>

۲- گواهی سپرده نفتی

۱-۲- ضرورت

انرژی به عنوان نیروی محرک در بیشتر فعالیت‌های تولیدی و خدماتی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. از آنجاکه محور اصلی فرایند رشد اقتصادی، رشد تولید ناخالص داخلی است، انرژی نقش مؤثری در رشد و توسعه اقتصادی کشور ایفا می‌کند.

بازار محصولات انرژی به دلیل عدم توسعه یافتگی مطلوب اقتصاد انرژی کشور و نبود بازار متشکل، خودانتظام و رقابتی، دشواری‌های زیادی مانند نوسان قیمت‌ها، فقدان شفافیت قیمت، عدم گردش درست اطلاعات، واسطه‌های زیاد در بخش توزیع و فروش و عدم کارایی شبکه توزیع را شاهد است. گواهی سپرده نفتی می‌تواند مشکلات موجود را در راستای سهولت معاملات نفت برطرف کند و سبب ارزش افزوده بیشتر برای زنجیره ارزش شود و به دولت کمک کند تا از محصول تولیدشده بیشترین استفاده را داشته باشد.

با توجه به اینکه باید از ظرفیت‌های بازار سرمایه برای رشد اقتصادی پایدار بهره برد، توجه بیشتر به تنوع ابزارهای نوین مالی، انگیزه و مشارکت مردم در تأمین منابع مالی فعالیت‌های بلندمدت را برای سرمایه‌گذاری دوچندان می‌کند.

۲-۲- گواهی سپرده کالایی

ورقه بهاداری که مؤید مالکیت دارنده آن بر مقدار معین کالای سپرده‌شده به انبار است و پشتوانه آن، قبض صادرشده توسط انبارهای مورد تأیید بورس است. کالاهایی مناسب این معاملات هستند که حائز

شرایط لازم برای استانداردپذیری باشند، در طول زمان کیفیت آن‌ها تغییر نکند، دارای ماندگاری بالا و پذیرفتنی در دوره نگهداری باشند، برای آن‌ها مازاد تقاضا در بازار نباشد و بتوان آن‌ها را به محموله‌های استاندارد برای فروش تفکیک کرد. در معاملات یادشده به جای محصول، سند مالکیت آن کالا دست‌به‌دست می‌شود و خود کالا در انبار استاندارد قرار می‌گیرد.

۲-۲-۱- برخی کارکردهای گواهی سپرده کالایی

الف- ابزار معاملاتی: این اوراق به دلیل استاندارد بودن و اخذ مجوزهای مورد نیاز و نیز ورقه بهادار بودن، قابلیت معاملات پیوسته در انواع بازارها را دارند.

ب- ابزار تأمین مالی: به دلیل ماهیت اوراق بهادار بودن گواهی سپرده کالایی، این امکان وجود دارد که با توثیق آن نزد بانک یا مؤسسه مالی و اعتباری (تعیین‌شده توسط بورس)، نسبت به اخذ تسهیلات به پشتوانه آن اقدام کرد.

پ- ابزار تحویل در قراردادهای آتی: دارندگان موقعیت تعهدی فروش در بازار قراردادهای آتی در صورتی که تا سررسید قرارداد اقدام به بستن موقعیت تعهدی خود نکنند، ملزم به تحویل کالا به خریدار هستند.

۲-۳- گواهی سپرده نفتی

گواهی سپرده نفتی، ورقه بهاداری است که نشان‌دهنده مالکیت اشخاص بر یک بشکه نفت خام یا میعانات گازی است که قابلیت معامله ثانویه در بورس انرژی را دارد. با تعیین قیمت پایه فروش از

می‌کرد، اما به صورت کلی، کالایی تحویل داده نمی‌شد، بلکه ماهیت سفته‌بازی و انتقال بدهی داشت.

۳- تفاوت گواهی سپرده کالایی نفت دولت سیزدهم با اوراق سلف نفتی دولت قبل

۱. هدف اوراق سلف نفتی تأمین مالی صرف بود و بر اساس یک‌سری اوراق آپشن تبعی تعریف شده بود، اما در گواهی سپرده نفتی هدف اصلی، ارائه طبقه جدید دارایی برای سرمایه‌گذاری، گسترش بازار فیزیکی نفتی و ایجاد بستری برای خریداران این اوراق به صورت مستقیم یا از طریق کارگزاران واسط با استفاده از ابزارهای مالی بین‌المللی بود که اوراق خود را به نوعی بیمه کنند و ریسک کاهش قیمت را پوشش دهند. توجه به این نکته نیز ضروری است که تأمین مالی نیز از کارکردهای فرعی این ابزار است.

۲. یکی از مشکلات اوراق سلف، ریالی بودن آن است که فشار زیادی به بازار سرمایه وارد می‌کند که ماهیت آن پیش‌فروش یا سلف است در حالی که این اوراق سپرده کالایی هستند. بدین معنا که شما در اینجا مالک نفت هستید و افزون‌بر امکان فروش این اوراق در بازار ثانویه، هر موقع به شرکت نفت آمادگی خود را برای تحویل اعلام کنید، طبق یک‌سری ضوابط، نفت به شما تحویل داده می‌شود.

۳. گواهی سپرده نفتی دارای بازار ثانویه است در حالی که در اوراق سلف نفتی بازار ثانویه با هدف جلوگیری از کشف نرخ ارز وجود ندارد.

سوی شرکت ملی نفت ایران و انجام دادن فرایندهای مربوط به معاملات در بورس انرژی، مالک ورقه فارغ از نوسان‌های بازار، مالک یک بشکه استاندارد از محصول خریداری شده می‌شود و می‌تواند این ورقه را در بازار ثانویه معامله یا با طی مراحل قانونی نسبت به دریافت محصول خریداری شده اقدام کند.

۲-۴- اشکالات عمده به عرضه نفت در بورس بعد از توقف عرضه نفت (به صورت معاملات کشف پرمیوم) در بورس انرژی، از اوایل سال ۱۴۰۰ به دلیل تغییر دولت و مشکلات ساختاری در عرضه نفت، بحث‌های مختلفی در میان جامعه نخبگان و سیاست‌گذاران درباره شروع دوباره عرضه نفت در بورس انرژی مطرح شد. اشکالات عمده‌ای که به موضوع عرضه نفت در بورس گرفته می‌شد، مسئله ضرورت مراجعه مستقیم تقاضاکنندگان به شرکت ملی نفت برای تسویه ارزی به علت نبود سامانه پرداخت ارزی در بورس، عدم توانمندی بورس در نظارت کامل بر فرایند خرید و تحویل نفت در بورس، عدم دسترسی تقاضاکنندگان خارجی به بورس انرژی و نبود زیرساخت‌های آن مانند گزارش‌ها به زبان انگلیسی بود. (جمالی، ۱۴۰۱).

۲-۴-۱- فروش نفت پیش و پس از سال ۱۴۰۰
فروش نفت پیش از سال ۱۴۰۰، به صورت فروش در آینده در رینگ صادراتی و داخلی صورت می‌گرفت. تسویه این اوراق باید به صورت ارزی و مستقیماً در تعامل با شرکت ملی نفت انجام می‌شد. بعد از سال ۱۴۰۰، اوراق سلف موازی استاندارد مطرح شد که امکان تسویه مبادلات به صورت ریالی را تأمین

خود را مطابق بودجه با شرایط بهتری محقق کند. همچنین، امکان جلب سرمایه‌های خارجی، سرمایه ایرانیان خارج از کشور و دارندگان سبدهای بزرگ ریالی را در طرح‌های خود فراهم می‌کند.

- مزایا برای فعالان عادی و حرفه‌ای بازار سرمایه
این گواهی به‌عنوان ابزار مالی تازه در سبد دارایی‌های بورسی افراد قرار می‌گیرد و ریسک‌های ناشی از نگهداری ریالی سرمایه را پوشش می‌دهد؛ ضمن اینکه این سپرده نخستین ابزار دلاری بازار سرمایه است و راهگشای ورود دیگر ابزارهای مالی مبتنی بر ارزهای خارجی به کشور است.

فعالان عادی و حرفه‌ای بازار با استفاده از این ابزار امکان صدور واحدهای سرمایه‌گذاری مختلف مانند واحدهای سرمایه‌گذاری صندوق‌های مشترک و... را با خرید، نگهداری و استفاده از این نوع دارایی به‌عنوان دارایی پایه فراهم می‌کنند.

همچنین، این گواهی ابزارهای معاملات آتی، تبعی و توکن‌های رمزارزهای الکترونیکی را برای فعالان بازار سرمایه فعال و قابل دسترس می‌کند و به طراحی شاخص بومی در قیمت‌گذاری نفت کمک می‌رساند. این ابزار امکان استفاده فعالان بازار سرمایه برای توسعه ابزارهای مالی مشترک با دیگر بازارهای مالی از جمله بازار پول را فراهم می‌کند و امکان ورود پول هوشمند به بازار سرمایه را مهیا می‌سازد و لنگری برای توسعه بازار سرمایه و حفظ ارزش به شمار می‌رود.

- مزایا برای فعالان حوزه مالی و سرمایه
این سپرده امکان تبدیل و نگهداری سبدهای ریالی به کالا و نگهداری آن به‌صورت دلاری را برای

۴. با توجه به نبود کف و سقف برای بازدهی گواهی سپرده نفتی، این اوراق می‌تواند کانالی برای تحویل نفت باشد درحالی‌که با توجه به اینکه اوراق سلف نفتی نرخ سود تضمین‌شده دارد، بازده محدودی برای نوسان بازدهی گذاشته می‌شود که باعث می‌شود اوراق جنبه تأمین مالی صرف پیدا کند و ارتباط آن با تحویل فیزیکی نفت از بین برود. همچنین، خریداران گواهی سپرده نفتی مختارند از طریق بازارهای جهانی کف یا سقف بازدهی مورد انتظار خود را ببندند یا باز بگذارند یا اساساً برای تحویل فیزیکی نفت این اوراق را خریداری کنند. (ترابی، ۱۴۰۱)

۴- مزایای عرضه اوراق گواهی سپرده نفتی در بورس اوراق بهادار

با عرضه اوراق گواهی سپرده نفتی در بورس اوراق بهادار از تاریخ ۲۲ اسفند سال ۱۴۰۱، بورس انرژی و بازار نفت در ایران وارد فضای جدیدی شد و فروش نفت در بورس ماهیتی واقعی‌تر و اطمینان‌بخش‌تر یافت که در زیر مزایای مختلف استفاده از این اوراق برای بخش‌ها و حوزه‌های مختلف اقتصاد ایران بیان می‌شود.

- مزایا برای شرکت ملی نفت
با این گواهی، شرکت ملی نفت ایران به‌عنوان فروشنده می‌تواند محصول خود را به قیمت روز و عادلانه در بازار جدیدی به فروش برساند و فعالان جدیدی را وارد حوزه خرید و فروش کند. از سویی شرکت ملی نفت ایران قادر می‌شود از این طریق سهم ریالی مورد نیاز

این فعالان می‌توانند سرمایه در گردش مناسبی را از منابع ریالی داخلی یا ناشی از وثیقه‌گذاری دارایی‌های داخلی فراهم کنند. این ابزار امکان جلب مشارکت‌های خرد و سرمایه‌های کوچک را در این بازار برای فعالان حوزه تجارت نفت فراهم می‌کند.

امکان رفع تعهد ارزی ناشی از صادرات با خرید این اوراق برای فعالان اقتصادی و مولدسازی و قابل تحصیل کردن دارایی‌های ریالی فعالان حوزه تجارت که به‌صورت راکد مانده است، از دیگر مزایای آن به‌شمار می‌رود.

به‌طورکلی، مزایایی که گفته شد، مواردی از استفاده‌های خرد و کلان در حوزه اقتصادی است و می‌توان از این ابزار مالی به‌عنوان کلاسی تازه از دارایی نام برد که به توسعه چندوجهی بازار بورس و رونق‌بخشی به این بازار کمک شایانی می‌کند.

- مزیت مهم گواهی سپرده نفتی

طبق اطلاعیه بورس انرژی درباره گواهی سپرده نفتی و اطلاعیه گشایش نماد گواهی سپرده نفت خام سنگین (نفتگ ۰۴۱۲پ۰۱د) در شرکت اطلاعات فناوری بورس تهران (بخش گواهی سپرده حامل‌های انرژی)، ویژگی مهمی که در این گواهی سپرده نفتی وجود دارد، قیمت‌گذاری دلاری با تسویه ریالی در نرخ سامانه سناسنت. این ویژگی باعث می‌شود تا نقدینگی مازاد در جامعه که به سمت بازارهای نامولد و دارایی مانند ارز، طلا و مسکن رفته است، به سمت بازارهای حقیقی و مولد یعنی «نفت و گاز» هدایت شود؛ زیرا با تنظیم نرخ بر اساس دلار، پول افراد در

سرمایه‌گذاران بزرگ فراهم می‌کند. سرمایه‌گذاران خرد می‌توانند با خرید واحدهای سرمایه‌گذاری در صندوق‌های سپرده کالایی و صندوق‌های بازارگردانی با ریسک کمتری به این بازار وارد شوند. همچنین، امکان مشارکت در خرید و فروش نفت با سرمایه ریالی برای سرمایه‌گذاران فراهم می‌شود و ریسک مالی بانک‌ها، صندوق‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد.

این اوراق پشتوانه محکمی برای ریال فراهم می‌کند و به‌صورت امن و بدون هزینه قابل نگهداری است. این ابزار امکان ورود، خروج و چرخش امن سرمایه‌های فعالان اقتصادی در کشور و امکان ورود سرمایه‌گذاران خارجی و ایرانیان خارج از کشور را به‌صورت مطمئن فراهم می‌کند و هنگام خروج سرمایه‌گذار یا برداشت سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها، ریسک ناشی از نوسانات ریال را برای سرمایه‌گذاران خارجی پوشش می‌دهد.

- مزایا برای فعالان حوزه نفت و تجارت

این ابزار امکان تبدیل و استفاده از سرمایه‌ها و وثایق ریالی را در خرید و فروش نفت فراهم و بازارهای جدیدی برای فعالان دیگر حوزه‌های تحریمی در راستای ورود به تجارت نفت ایجاد می‌کند. همچنین، فعالان حوزه تجارت نفت اعم از فروشندگان، سرمایه‌گذاران، بیمه‌کنندگان، حمل‌کنندگان و... می‌توانند با خرید، استفاده و نگهداری از این اوراق به روش‌های مختلف، هزینه‌های مالی خود ناشی از هزینه وثیقه، تضمین، بیمه، پوشش ریسک، سرمایه‌گذاری و... را کاهش دهند.

دوم مشخص نیست و امید است بسترهای لازم برای ورود اشخاص حقیقی ایجاد شود.

۵- بعد فقهی گواهی سپرده کالایی نفت

گواهی سپرده کالایی مختص کالایی خاص نیست و کالاهای مختلفی با آن مورد معامله قرار می‌گیرند و تفاوت خاصی در محتوای آن برای صنعت ایجاد نمی‌کند. در جمهوری اسلامی ایران، فعالیت‌های اقتصادی باید مطابق معیارها و ضوابط شرعی و بر پایه اصل ۴۳ قانون اساسی باشد. براین اساس، قانون‌گذاران، سیاست‌گذاران و مجریان به‌ویژه طراحان ساختارها، نهادها و ابزارهای معاملاتی وظیفه دارند از صحت شرعی محصولات و شیوه‌های به‌کارگرفته مطمئن شوند و در طراحی این موارد تمام آموزه‌های شریعت اعم از فقه، اخلاق و سنت الهی را مدنظر قرار دهند؛ زیرا شرط موفقیت هرگونه ابزار یا روش اقتباس شده از نظام مالی متعارف این است که در عین سازگاری با شاخص‌های خرد و کلان اقتصادی و مالی، مطابق اهداف، اخلاق، اصول و قواعد شریعت اسلام باشد. از آنجاکه اغلب ابزارهای مالی مورد استفاده در بازارهای مالی جزو نوآوری‌های مالی هستند، برای کشف حکم شرعی آن‌ها نیاز به اجتهاد و بررسی فقهی دقیق است.

به لحاظ اینکه ابزار گواهی سپرده کالایی حسب مصوبه جلسات ۱۲۲ و ۱۲۳ کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۴، مصداق بیع و کمیته یادشده صحیح بودن آن را منوط به رعایت شرایط و احکام عقد بیع دانسته، ضروری است

این اوراق از تورم و کاهش قدرت خرید تا حدود زیادی مصون و با تسویه ریالی مبادلات دلاری در بازار باثبات می‌ماند و بازار دلار دچار نوسانات شدید نمی‌شود. گفتنی است علت دوم در صورتی پایدار است که این عرضه گواهی سپرده‌های نفتی به صورت بلندمدت تکرار شود.

توجه به این نکته نیز ضروری است که تنها ۳۶ میلیون بشکه نفت خام و ۳۶ میلیون بشکه میعانات گازی یعنی کمتر از ۵ درصد از تولید نفت و میعانات گازی کشور در طول یک سال به صورت گواهی سپرده در بورس انرژی عرضه می‌شود که این مقدار بسیار کمی از تولید و فروش نفت خام است.

همچنین، خرید و فروش در این بازار به صورت مرحله‌ای است. بدین معنا که در مرحله نخست این طرح، مردم نمی‌توانند در این طرح شرکت کنند و فقط فعالان اقتصادی حقوقی (شرکت‌ها، نهادها و...) دارندگان کد PRX می‌توانند این گواهی را خریداری کنند و در بازار ثانویه روی آن معامله انجام دهند و حداقل خرید این اوراق با نرخ تسعیر ۵۰ هزار تومان معادل ۴ میلیارد تومان است، اما با توجه به اینکه هر فردی می‌تواند به صورت غیرمستقیم و مبتنی بر سبدگردانی شرکت‌های مالی (دریافت کد PRX) متقاضی این گواهی‌ها باشد، می‌توان گفت در این طرح، دولت به صورت هوشمندانه‌ای در کنار هدایت نقدینگی به سمت بازارهای مالی، افراد را با استفاده از کارشناسان مالی و سبدگردان‌ها، از ضررهای جدی در معامله این اوراق مصون ساخته است؛ البته از طرف دولت گفته شده است که زمان اجرای مرحله

- فراهم کردن امکان توثیق این اوراق در صندوق ضمانت صادرات بانکی برای خریداران داخلی و خارجی.

منابع

- ترابی، پونه (۱۴۰۱). گواهی سپرده نفت خام و میعانات گازی. خبرگزاری ایسنا. کد خبر: ۱۴۰۱۱۲۱۶۱۱۸۲۶، قابل دستیابی در: isna.ir/xdNthw
- جمالی، امین (۱۴۰۱). گزارش گواهی سپرده نفتی؛ پدیده بورس انرژی. ایران، تهران: اندیشکده رهیافت.
- صلواتیان، محمدامین؛ و حسینی دولت‌آبادی، سیدمهدی (۱۳۹۸). چالش‌های تأمین مالی بنگاه‌ها از طریق انتشار صکوک (اوراق مالی اسلامی). ایران، تهران: پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- <https://cbi.ir/showitem/17231.aspx>

شرایط و موانعی که از جانب شرع برای صحت آن گفته شده است، مورد دقت قرار گیرد. با توجه به ماهیت انفال داشتن نفت، بررسی فقهی مختص این گواهی سپرده لازم و ضروری است که تاکنون صورت نپذیرفته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

هر ورقه گواهی سپرده معادل یک بشکه نفت خام یا میعانات گازی است که به پشتوانه مخازن شرکت ملی نفت ایران که در بورس انرژی ایران پذیرفته شده‌اند، منتشر می‌شود و اشخاص حقیقی و حقوقی امکان خرید و تحویل نفت خام یا میعانات گازی را طبق مقررات بازار سرمایه خواهند داشت.

همان‌طور که گفته شد، این گواهی‌ها مزایای بسیاری دارند که از آن جمله می‌توان به مزایای خاص اقتصادی به دلیل راهبردی بودن محصولات حوزه انرژی، استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی ذی‌نفع، بررسی مباحث بازرگانی و تحویل به صورت موازی، اثرپذیری قیمت‌گذاری از بازار بورس، قیمت‌گذاری درست و حرفه‌ای، معاملات واقعی فعالان در قالب سازوکار بازار، ابزار پوشش ریسک تورم (دارایی شناور)، حمایت ملموس و قانونی، ابزار توثیق و تضمین، ابزار فروش و توسعه بازار و ابزار تهاتر اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود برای اجرای بهتر طرح به نکات زیر توجه شود.

- با توجه به رقابتی بودن این بازار، از قیمت‌گذاری دستوری و به‌کارگیری دامنه نوسان ثابت و غیرمنعطف جلوگیری شود.